

УДК 658.17

*Юрченко О.В., аспірантка кафедри
бухгалтерського обліку КНТУ*

ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ВИТРАТАМИ

В статті проведено аналіз можливостей звітності щодо формування інформаційного забезпечення управління соціальною діяльністю та витратами, що пов'язані з нею. Обґрунтовано необхідність застосування соціальної звітності для вирішення проблем управління соціальними витратами.

Соціальні витрати, інформаційне забезпечення, бухгалтерський облік, фінансова звітність, статистична звітність, соціальна звітність.

*Юрченко О.В., аспірантка кафедри
бухгалтерського учета КНТУ*

ОТЧЕТНОСТЬ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫМИ РАСХОДАМИ

В статье проведен анализ возможностей отчетности по формированию информационного обеспечения управления социальной деятельностью и расходами, которые связаны с ней. Обоснована необходимость применения социальной отчетности для решения проблем управления социальными расходами.

Социальные расходы, информационное обеспечение, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, статистическая отчетность, социальная отчетность.

O.Yurchenko

REPORTING SYSTEM OF SOCIAL COSTS

Analyzed in the article reporting capabilities, providing information on the formation of social activities and costs associated with it. The necessity of application of social accountability for resolving problems of social costs.

Social costs, information management, accounting, financial reporting, statistical reporting, social reporting.

Постановка проблеми: Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням потоків і обсягів інформації, отже відповідно, ускладненням механізмів управління процесами і явищами. Особливе місце займають соціальні, тому що систематичне здійснення соціальної діяльності кожного підприємства призводить до формування його ділової репутації, створення стійкого соціального іміджу, який полягає в позиціонуванні ролі підприємства в економічному, соціальному і культурному житті суспільства. Дотримання етичних норм та охорона навколишнього середовища є одними з основних питань, які постають перед суб'єктами підприємницької діяльності, які замислюються над майбутнім. Ці цілі та завдання є не менш важливими та актуальними, ніж фінансові показники, оскільки вони здатні так само впливати на вартість бізнесу, як й стандартні показники економічного зростання. Все це призводить до необхідності розробки сучасних науково – практичних підходів до удосконалення інструментів управління соціальною діяльністю господарюючих суб'єктів в цілях розвитку даних суб'єктів як соціально орієнтованих систем.

Управління соціальною діяльністю, як і будь – якою іншою діяльністю передбачає в першу чергу оцінку її результативності. В найбільш загальному вигляді результативність – це порівняння результату і витрат. Стосовно результатів соціальної діяльності, то вони виражаються більш в якісних параметрах. А витрати, пов'язані із соціальною діяльністю, як і будь – які інші витрати, більш легко ідентифікуються з грошовим вимірником. Тому оцінити соціальну діяльність в першу чергу можна за допомогою соціальних витрат.

Важливим інструментом управління є інформаційне забезпечення, яке формується в рамках бухгалтерського обліку. Його узагальнення здійснюється в звітності. Сучасний бухгалтерський облік та звітність на підприємствах України не відображає повної інформації про соціальну діяльність підприємства та витрати пов'язані з нею. Без належної інформації не може функціонувати система управління і саме облік повинен забезпечувати необхідну облікову інформацію для всіх функцій управління.

На сьогоднішній день існують певні проблеми в формуванні інформації про соціальні витрати в вітчизняному бухгалтерському обліку, а відповідно, і в відображенні цієї інформації в фінансовій та статистичній звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Дослідженню проблем формування, обліку, аналізу та прогнозуванню соціальних витрат присвячена значна кількість досліджень вітчизняних вчених (Ф.Ф.Бутинця, С.В.Голова, М.Я.Дем'яненка, Г.Г.Кірейцева, В.К.Савчука, В.В.Сопка, В.О.Шевчука, Т.О. Стрибулевич, Л.В.Чижевської та інших вчених).

Зарубіжні дослідження в даній області представлені роботами таких авторів, як Л.А. Бернстайн, М.Ф. Ван Бред, К. Друрі, Б. Нідлз, Т. Скоун, Дж. К. Ван Хорн, Ч. Хорнгрен, Р. Ентоні, Джей К. Шим та ін.

Значні досягнення названих вчених стали основою подальшого дослідження проблем та формування висновків і пропозицій щодо удосконалення відображення соціальних витрат в звітності. Необхідно відмітити, що зарубіжний досвід складання і використання фінансової, статистичної та соціальної звітності представляє значний інтерес в теоретичному і практичному плані, але його вивчення і використання вітчизняними теоретиками і практиками повинно максимально враховувати особливості розвитку і становлення економіки України на сучасному етапі.

Відаючи належне внеску даних вчених у вирішення досліджуваної проблеми, необхідно відзначити, що ряд питань до теперішнього часу залишається невирішеним або носить дискусійний характер. До них відносяться: легітимність корпоративної соціальної звітності в системі звітів підприємства; недостатньо відпрацьована система показників, для визначення соціальної результативності. Ускладнює формування та відображення в звітності соціальних результатів та понесених від

соціальної діяльності витрат те, що більшість показників, які дозволяють оцінити результати соціальної діяльності і відповідно витрати пов'язані з нею, носять якісний характер і ускладнюють грошову оцінку. Передбачувані результати від здійснення соціальної діяльності і пов'язані з ними витрати іноді такі невизначені, що вигоди від їх використання буває важко передбачити. У багатьох випадках показники результативності, що використовуються у звітності не відповідають загальноприйнятим критеріям. Тому, для того щоб бути корисними в процесі планування, обліку, аналізу та контролю ці показники вимагають додаткових перетворень чи переводу в певний контекст. Все це обумовлює потребу в нових методах, які дозволяють б формувати надійне інформаційне забезпечення управління соціальними витратами, та зв'язали б економічну, екологічну та соціальну результативність із фінансовою.

Отже, на сьогоднішній день, надзвичайно актуальною є дослідження процесу відображення в звітності соціальної діяльності та витрат, що пов'язані з нею.

Метою роботи є аналіз можливостей фінансової, статистичної та соціальної звітності щодо формування інформаційного забезпечення процесу управління соціальною діяльністю та витрат пов'язаних з нею.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного інформаційного забезпечення управління соціальними витратами як на рівні держави так і на рівні суб'єктів підприємницької діяльності необхідна інформація про них. В існуючій звітності про соціальні витрати підприємств та їх значне відставання не дозволяють точно оцінити розмір соціальних витрат підприємств та України в цілому. Держава та зацікавлені користувачі можуть її отримати через звітність (фінансову, статистичну, соціальну), яку подають підприємства.

Фінансова звітність складається на підставі даних бухгалтерського обліку відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Інформації про соціальні витрати у фінансовій звітності відображаються згідно П(С)БО 2 «Баланс», в статті пасиву балансу „Поточні зобов'язання з оплати праці" по рядок 580 і статті „Поточні зобов'язання за розрахунками з позабюджетних платежів" рядок 560 відповідно, де відображаються залишки заборгованості по розрахунках з працівниками, в тому числі і по соціальних виплатах працівникам, а також по розрахунках з єдиного соціального внеску. Також у рядку 570 "Поточні зобов'язання зі страхування" відображається сума заборгованості за відрахуваннями до пенсійного фонду, на соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників.[1]

У Звіті про фінансові результати у другому розділі відображається інформація щодо структури витрат за економічно однорідними елементами. Так, рядок 240 „Витрати на оплату праці", крім сум основної заробітної плати включає також і суми соціальних виплат працівникам.

Рядок 250 „Відрахування на соціальні заходи" містить інформацію про внески підприємства по єдиному соціальному внеску. У рядку 220 показується розмір чистого прибутку, який свідчить про потенційні можливості підприємства здійснювати соціальні виплати, благодійні внески, надавати бонуси, тощо. [2]

У Звіті про рух грошових коштів (Ф.3), у складі рядка 100 „Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань" серед іншого відображаються суми грошових потоків на соціальні потреби працівників.[3]

Аналіз фінансової звітності, як джерела інформації про соціальні витрати дозволив виявити наступні моменти. У фінансовій звітності присутні відокремлені показники, що відображають лише соціальні витрати пов'язані з оплатою праці та відрахування підприємств на забезпечення регульованих на рівні держави соціальних гарантій.

Соціальні витрати, що здійснюються з ініціативи суб'єктів підприємницької діяльності у фінансовій звітності не відокремлені. Вони відображаються у складі інших показників. Про можливість їх здійснення можна судити з розміру чистого прибутку.

Фактичне використання ресурсів на соціальні цілі у фінансовій звітності не відображається. Інформація про них відображається лише в облікових регістрах, що вкрай ускладнює планування соціальних витрат. Спробою усунути цей недолік є введення рядку 226 "Забезпечення матеріального заохочення" Звіту про фінансові результати (форма N 2) підприємствами державного, комунального секторів економіки. У відповідності до Наказу Міністерства Фінансів від 19 грудня 2006 року N 1213, який зареєстровано в Міністерстві України 26 грудня 2006 р. за N 1363/13237 змінами доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України 5 березня 2008 року N 353, 25 вересня 2009 року N 1125, в рядку 226 відображається сума спрямування підприємствами частини чистого прибутку на матеріальне заохочення.[4]

Побудову макроекономічних показників, які відображають узагальнену характеристику стану та рівня розвитку економіки в цілому, окремих її галузей і видів економічної діяльності забезпечує статистична звітність. Статистична звітність - форма статистичного спостереження, за якою статистичні органи у визначені строки одержують від підприємств, установ і організацій потрібні їм статистичні дані у вигляді звітних документів. У рамках статистичного спостереження суб'єкти підприємницької діяльності України обов'язково подають до органів статистики наступні форми звітності, в яких зазначається інформація про соціальні витрати (табл.1). В якості джерел інформації для заповнення відповідних форм використовуються найчастіше дані бухгалтерського обліку.

Наведені дані свідчать про те, що на українських підприємствах не існує спеціальних статистичних форм, які б об'єднували в собі всі

соціальні витрати. В статистичній звітності, різні елементи соціальних витрат відображені в різних формах.

В більшості звітів знаходиться інформація про загальну кількість працюючих на підприємствах, їх заробітну плату, кількісний і якісний склад. Практично відсутня інформація, яка дозволяє оцінювати параметри соціальних витрат. Існуючі форми звітності відображають окремі сторони діяльності підприємства, що частково впливають на соціальні витрати. Така звітність не дає можливості узагальнювати інформацію та приймати ефективні рішення стосовно регулювання соціальних витрат як на рівні суб'єкта підприємницької діяльності так і на рівні держави.

Таблиця 1

Діючі форми статистичної звітності України

<i>№п /п</i>	<i>№ форми</i>	<i>Назва</i>	<i>Що зазначається</i>
1	1-ПВ (місячна)	Звіт з праці	-фонд оплати праці усіх працівників, тис грн; - сума податку, що відрахована з ФОП, тис. грн; - заборгованість із заробітної плати та виплатах із соціального страхування, тис. грн.
2	6-ПВ (річна)	Звіт про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання	-кількість працівників за якісним складом, осіб; -підготовка кадрів (первинна професійна підготовка, перепідготовка), осіб; -підвищення кваліфікації, осіб
3	1-ПВ (квартальна)	Звіт з праці	-кількість працівників, осіб; -використання робочого часу штатних працівників, люд/год; -склад ФОП та інші виплати, тис.грн.(фонд основної заробітної плати, фонд додаткової заробітної плати, надбавки, доплати, премії, винагороди, матеріальна допомога, соціальні пільги, оплата за невідпрацьований час, витрати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності); - інформація про укладання колективних договорів; - витрати на утримання робочої сили, що не входять до складу ФОП, тис. грн.(витрати на соціальне забезпечення працівників, на культурно – побутове обслуговування, на забезпечення працівників житлом, на професійне навчання, інші витрати на робочу силу.
4	№7-ТНВ (річна)	Звіт про травматизм на виробництві	-чисельність працюючих, осіб; -потерпілі та нещасні випадки на виробництві, осіб; -витрати на відшкодування потерпілим від нещасних випадків;
5	№ 1- підприємство (квартальна, річна)	Звіт про основні показники діяльності підприємства	-витрати на оплату праці, тис.грн; -відрахування на соціальні заходи, тис.грн.; -інші операційні витрати, тис.грн.
6	№1- споживання (річна)	Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції.	-витрати, пов'язані з використанням природної сировини; -витрати на перевезення працівників; -витрати на підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації працівників; -витрати на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги; -витрати на культуру, спорт, відпочинок, розваги; -витрати на індивідуальні послуги.
7	№1-РС (один раз на чотири роки)	Звіт про витрати на утримання робочої сили	-кількість працівників і оплачений робочий час; -витрати на оплату праці (в т.ч. надбавки, доплати, премії, винагороди, матеріальна допомога); -витрати на пільги, послуги, допомоги у натуральній і грошовій формах;

			<ul style="list-style-type: none"> -витрати на забезпечення працівників житлом; -витрати на соціальне забезпечення (відрахування до цільових фондів); -витрати на професійне навчання; -витрати на культурно-побутове обслуговування; -інші витрати на робочу силу; -податки, що відносяться до витрат на робочу силу.
8	№2- ТП(повітря) (квартальна, річна)	Звіт про охорону атмосферного повітря	<ul style="list-style-type: none"> -викиди забруднювальних речовин, тонн; -витрати на заходи спрямовані на зменшення викидів забруднювальних речовин.
9	№1- екологічні витрати (річна)	Витрати на охорону навколишньо го природного середовища та екологічні платежі	<p>Відображаються витрати на:</p> <ul style="list-style-type: none"> -охорону атмосферного повітря і клімату; -очищення зворотних вод; -поводження з відходами; -захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод; -зниження шумового і вібраційного впливу; -збереження біорізноманіття і середовища проживання; -радіаційну безпеку; -науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування; -інші

Джерело: складено автором

Спробою узагальнення інформації про соціальні витрати у звітності є впровадження статистичної форми звітності №1-РС яка введена відповідно до «Інструкції по визначенню вартості робочої сили», що затверджена Наказом Мінстату України №131 від 25.05.1997р. [5]. Методологія проведення цього статистичного спостереження за наведеним звітом розроблена відповідно до Міжнародної стандартної класифікації витрат на робочу силу, яка визначена в "Резолюції про статистику праці", прийнятій Міжнародною конференцією зі статистики праці (червень 1985 рік). За цим документом статистичне визначення витрат на робочу силу включає оплату праці за виконану роботу; витрати на оплату невідпрацьованого часу, що підлягає оплаті згідно з чинним законодавством; винагороди та допомоги; витрати на харчування та інші пільги, що надаються натурою; витрати на утримання житла персоналу, що оплачує наймач; витрати на соціальне страхування, що оплачує наймач; витрати наймача на професійну підготовку; утримання служб соціального забезпечення та інші витрати, наприклад, на службовий транспорт для працівників, спецодяг, а також податки та відрахування, що розглядаються в якості витрат на робочу силу.

Недоліком цієї форми звітності є те, що, по-перше вона подається один раз на чотири роки, а по-друге до неї не включені екологічні витрати, які займають вагомую частку в складі соціальних витрат. Все це ускладнює періодичність систематизації і класифікації усієї інформації про соціальні витрати та управління ними.

У міжнародній практиці активно поширюється соціальна (нефінансова) звітність, яка інформує про соціальну діяльність, а відповідно соціальні витрати підприємства. Поняття соціальної звітності з'явилося недавно. Якщо річні фінансові звіти складаються вже приблизно 150 років, то ідея формування соціальних звітів виникла років 20 тому,

коли великі корпоративні скандали змусили компанії замислитись про те, як піднести громадкості свій бізнес в кращому світлі.

Соціальна звітність - процес підготовки та представлення зацікавленим сторонам і суспільству інформації, що відображає соціальні й екологічні наслідки ухвалюваних компанією економічних рішень. Всесвітня бізнес-рада зі сталого розвитку (WBCSD) називає соціальною звітністю добровільну презентацію інформації про соціальну, економічну та екологічну результативність підприємства, яка стандартизує цю інформацію відповідно до однієї з систем показників результативності та надає її в публічному доступі всім зацікавленим сторонам.

У більшості країн світу соціальна звітність – лише один із широкого спектра методів, за допомогою яких держава мотивує бізнес турбуватися про розвиток суспільства. Також ефективним є метод матеріального заохочення компаній, які інвестують проекти соціального значення у вигляді податкових відрахувань, податкових канікул, вільних економічних зон, венчурних фондів або підтримки міжсекторного партнерства бізнесу у вигляді тренінгів або обміну фахівцями. Головне, що держава створює середовище, яке сприяє стимулюванню та винагороді компаній за добру соціальну поведінку (соціальний "знак якості", премії). Тому деякі країни перетворили соціальну звітність в ефективний інструмент державної політики. Відповідне законодавство існує в Данії, Швеції, Норвегії, Голландії, Франції, Великобританії, Канаді, де великі компанії зобов'язані щорічного оприлюднювати свої соціальні звіти. Понад 3000 великих європейських корпорацій щорічно оприлюднюють соціальні звіти про те, що вони зробили впродовж року на користь своїх зацікавлених сторін.

В Росії відповідно до пропозицій Російського союзу промисловців та підприємців всім компаніям рекомендовано започаткувати щорічне оприлюднення соціальних звітів. Крім того, в Росії існує національний Реєстр корпоративних нефінансових звітів.

Міжнародна практика свідчить про існування декількох форм підготовки та оформлення нефінансової соціальної звітності:

- звіт у вільній формі;
- комплексний звіт за методом потрійного підсумку, що складається з економічних, соціальних та екологічних звітів;
- стандартизований звіт (на підставі соціальних стандартів).

Найпоширенішою формою соціальної звітності є вільна. Вона зводиться до випуску буклетів про добродійні програми, підтримку суб'єкта підприємницької діяльності охорони здоров'я, культури, спорту та ін. Дана форма дуже зручна для організації, проте не може забезпечити достовірність звіту та порівнянність його з іншими подібними документами, оскільки відомості в ній наводяться вибірково, відображаючи лише позитивну динаміку показників, що не сприяє визнанню з боку міжнародних організацій.

Прикладом комплексного підходу є звіт за методом потрійного підсумку (*Triple Bottom-Line*), який об'єднав у 1998 році економічні,

екологічні та соціальні показники в річній звітності для акціонерів і широкої громадськості. Сутність методу потрійного підсумку полягає в інтегрованому висвітленні діяльності компанії за трьома складовими:

- економічні результати діяльності - фінансово - економічні та виробничі показники (прибуток, обсяг виробленої продукції);

- екологічні результати діяльності - вплив основної діяльності на навколишнє середовище та здоров'я людини;

- соціальні результати діяльності - широкий спектр інформації, що стосується впливу компанії на своїх співробітників, клієнтів, місцеві спільноти, та інші.

При цьому використовуються такі індикатори, як економічна, екологічна та соціальна додана вигода.

Частіше за все в якості орієнтирів для складання соціальних звітів використовуються такі міжнародні стандарти:

- Стандарт ISO 14000. В 1992 році Британський інститут стандартизації розробив стандарт в галузі систем екологічного менеджменту, який у 1996 році став основою для впровадження Міжнародною організацією із стандартизації (*International Organization for Standardization*) серії стандартів екологічного менеджменту. Ця серія стандартів допомагає компаніям ефективно вирішувати екологічні питання, проводити моніторинг та впроваджувати процедури виміру прямого чи непрямого впливу на оточуюче середовище;

- Стандарт SA 8000 був розроблений в 1997 році Агентством з акредитації Ради з економічних пріоритетів (*Council on Economic Priorities Accreditation Agency*). Цей стандарт встановлює нормативи поведінки роботодавця відносно до своїх працівників;

- Стандарт AA 1000 (*AccountAbility*) був розроблений в 1999 році Інститутом соціальної та етичної звітності (*Institute of Social and Ethical AccountAbility*). Дотримання цього стандарту передбачає взаємодію всіх заінтересованих сторін – інвесторів, кредиторів, співробітників, постачальників, споживачів, експертів, громадських організацій та державних структур з компанією, яка в свою чергу враховує їх думки при аналізі своєї діяльності. Згідно вимог цього стандарту основними етапами процесу соціальної звітності є планування (ідентифікація заінтересованих сторін, уточнення цінностей та завдань компанії), звітність (з'ясування актуальних питань, визначення індикаторів оцінки, збір та аналіз інформації), підготовка звіту та проведення аудиту зовнішньою організацією;

- Стандарт GRI (*Global Reporting Initiative*). Некомерційна організація «Глобальна ініціатива зі звітності» в 2000 році підготувала першу версію «Рекомендацій зі звітності в галузі сталого розвитку» (*Sustainability Reporting Guidelines*) на базі стандарту, який був розроблений Коаліцією за екологічно відповідальний бізнес (1997). Стандарт GRI весь час удосконалюється. Зараз діє третя його версія G3. В основу Рекомендацій покладена концепція сталого розвитку. Рекомендації містять набір

критеріїв, на яких будується звітність з економічної, екологічної та соціальної результативності компанії.

Нажаль, впровадження соціальної (нефінансової) звітності не набуло широкого поширення в Україні. Причиною недостатнього розповсюдження системи підготовки соціальної звітності є відсутність досвіду та необхідних знань. Але поступово деякі підприємства переходять до розбудови системи корпоративної соціальної відповідальності та соціальної звітності. Вже намітилися компанії-лідери цього процесу, до яких поступово приєднуються інші, які розуміють, що реалізація соціальної відповідальності дає реальні переваги та можливості компаніям працювати на користь своєї сталості та робити внесок в економічне зростання країни, в збереження оточуючого середовища, в формування цінностей та розвиток суспільства.

На сьогодні сформувалась група компаній – лідерів нефінансового звітування в Україні, а саме: Оболонь, Київстар Interpipe, TNK, Niko, Укрсоцбанк, МТС Україна. Усі вони у соціальному звітуванні велику увагу приділяють сфері людського капіталу, опису участі своїх працівників у програмах підвищення кваліфікації, розробці об'єктивної системи оцінки ефективності роботи та мотивації персоналу, створенні безпечних умов праці. Тому, актуальним залишається питання удосконалення структури соціальної звітності та поглиблення її інформативності. За її допомогою покращиться процес управління соціальною діяльністю, а, відповідно, соціальними витратами підприємства.

Висновки. Існуючі форми звітності не дозволяють точно оцінити розмір соціальних витрат та результатів соціальної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності України. Рішення проблеми недостатнього розвитку соціально відповідальної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності України вимагає створення методологічної основи управління зазначеними аспектами бізнесу, а також сприятливих умов взаємодії всіх зацікавлених сторін. Для цього необхідне створення відповідних методологічних передумов для вдосконалення інструментів управління соціальною діяльністю та соціальними витратами підприємств в цілях їх розвитку як соціально орієнтованих систем. Найважливішу роль у формуванні цих передумов відіграють інформаційно-контрольні механізми, які реалізуються через бухгалтерській облік та звітність підприємств.

На нашу думку до найважливіших з них, в першу чергу, слід віднести інформаційне забезпечення яке формується в рамках бухгалтерського обліку та узагальнюється в звітності.

Особливе місце, на нашу думку, в системі звітності для вдосконалення повинна займати соціальна звітність, яка в Україні розвинута дуже слабо. Для її розвитку необхідні наступні фактори:

- повинен бути сформований споживач цієї звітності;

- необхідно відпрацювати більш чітко розуміння соціальної діяльності та витрат, що пов'язані з нею, та показники, що відображають результативність цієї діяльності.

Список використаної літератури.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 "Баланс" затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. N 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92&ArtID=15>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 "Звіт про фінансові результати" затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. N 87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92&ArtID=134>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №4 "Звіт про рух грошових коштів" затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. N 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92&ArtID=135&PHPSESSID=m1ufdtp2l05fi6>
4. Наказ Мінфіну України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 10.06.2005р. N 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0670-05>
5. Інструкція щодо заповнення форм державного статистичного спостереження №1-РС «Звіт про витрати на утримання робочої сили», затверджена Наказом Держкомстата України від 07.10.2010р № 414 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0984-10>